

krásný ZELENÝ svět

O mýtech zelené ekonomiky

Ekumenická
akademie

ROSA
LUXEMBURG
STIFTUNG

krásný
ZELENÝ
svět

O mýtech zelené ekonomiky

*„Zelená ekonomika je nízkouhlíková,
efektivně využívá zdroje
a je sociálně spravedlivá“¹*

Zastavuje změnu klimatu a vymírání druhů a vedle toho vytváří vysokou míru růstu a miliony pracovních míst: *zelená ekonomika*. Považuje se za záračný nástroj. S ní se má stabilizovat globální kapitalismus. A má být také nadále udržitelný. Co však je *zelená ekonomika*? Nastavení rámcových politických podmínek by v ní měly dbát o to, že přinutí kapitál, aby se trhy a hospodářství staly „zelenější“, a aby se vytvářela „zelená“ pracovní místa. Podniky by měly za poškozování životního prostředí platit „adekvátní“ cenu. A v neposlední řadě, by se stát při zadávání veřejných zakázek měl řídit kritériem udržitelnosti a podporovat udržitelnou infrastrukturu.

V červenci 2012 se měla stát *zelená ekonomika* v Rio de Janeiru na konferenci +20 novým vůdčím pojmem globální politiky. Konference se konala k 20. výročí OSN, Konference o životním prostředí a rozvoji, na které byla v roce 1992 vytvořena kouzelná formule „udržitelného rozvoje“. Nyní každý mluví o *zelené ekonomice*. Již od dvacátých let se horuje po „zezelenání“ kapitalismu. Současně je zřejmé, že udržitelný rozvoj nějak nefunguje. Emise oxidu uhličitého se zvyšují. Biologická rozmanitost se zmenšuje. Hlad, prohlubování chudoby a sociální nerovnost se v mnoha zemích zvyšují. Oslavované „smíření ekologie a ekonomie“ vzniká ztuha. *Zelená ekonomika* není to, co v ní mnozí chtějí vidět: magická formule, která jako na stříbrném podnosu nabídne řešení mnoha problémů.

Tato brožura má ukázat, že *zelená ekonomika* je sporný pojem, který se dá naplnit mnoha obsahy – podle různých zájmů. Je třeba zdůraznit, že tam, kde nejsou alternativní návrhy po ruce, se kompromis s vládou hledá příliš rychle a alternativy se spíše potlačují, než podporují. Je jisté, že pokud *zelená ekonomika* nenaruší struktury ekonomiky staré a bude sloužit pouze jako prorůstový program, zklame a velmi rychle ztratí svůj lesk.

---

¹ citát na titulní straně («... green economy can be thought of as one which is low carbon, resource efficient and socially inclusive», siehe www.unep.org/greeneconomy)

Obsah

1. Zelená ekonomika aktivuje udržitelný rozvoj	7
2. Krize je šance pro zelenou ekonomiku	9
3. Zelená ekonomika smíří ekonomii a ekologii	11
4. Zelená ekonomika vytvoří dobrá pracovní místa	15
5. Větší efektivita vede k většímu růstu s menší spotřebou zdrojů	18
6. Ochrana prostředí a udržitelnost vyžadují silný stát	21
7. Podniky jsou motorem zelené ekonomiky	24
8. Zelené peníze podporují zelenou ekonomiku	26
9. Německo může vybudovat svou pozici světového lídra v oblasti zelených technologií	28
10. Moc spotřebitelů nutí firmy k ochraně životního prostředí	30
11. Zelená ekonomika nabízí jihu šanci na rozvoj	32
12. Zelená ekonomika potírá chudobu	34
Závěr	
Nad planými sliby zelené ekonomiky: Sociálně – ekologická transformace je nutná (a možná)!	36
K dalšímu čtení	38

„Zelená ekonomika aktivuje udržitelný rozvoj“

1

Strategie „udržitelného rozvoje“ neudělala světovou ekonomiku udržitelnou. Místo toho zátěž na životní prostředí ohrožuje státy, regiony, ba dokonce celý systém. Neustále se tvrdí, že strategie udržitelného rozvoje je neúčinná, protože chybí politická vůle a instituce na ochranu životního prostředí zůstávají příliš slabé. Tento nedostatek má odstranit *zelená ekonomika*, neboť se má stát novým hospodářským paradigmatem, které konečně konkretizuje koncept udržitelného rozvoje.² Ze silných mezinárodních politických institucí mají ve spolupráci s národními vládami vzniknout rámcové podmínky. Na tom by měli profitovat všichni: Podniky získají nové trhy, zaměstnanci atraktivní a smysluplnou práci a země globálního jihu šance v zeleném sektoru světového trhu. Současně bude společnost i příroda profitovat z menší spotřeby zdrojů.

Je to pravda?

Pravdou je, že navzdory dílčím úspěchům politika udržitelného rozvoje do značné míry selhala. Ekologické, sociální a ekonomické problém nejsou vyřešeny. Analýza příčin je překvapivě stručná: poukazuje na nedostačující politickou vůli k tomu, aby vznikly silné instituce – tedy instituce, před nimiž by se národní vlády a také podniky musely sklonit. Zdůvodnění „nedostačující politickou vůlí“ není opět odpověď, nýbrž vede jen k další otázce: Proč „politika“ nechce? Důvodem je to, že vlády ekonomicky silných zemí nepolemizují o západním životním a produkčním modelu a trvají na převažující neregulované kapitalistické globalizaci. Vládne zde konkurence o podíl na světových trzích, které se starají o razantní nárůst zatěžování životního prostředí a spotřebu zdrojů. Ta spočívá v protikladu mezi podniko-ekonomickou kalkulací a ochranou přírody, příp. udržitelnému využívání přírody. Pro podniky je doposud většinou výnosnější využívat přírodu jako levný zdroj surovin a skládku odpadů. Koneckonců jsou suroviny k dispozici zdarma a příroda také nepožaduje žádné poplatky za odpad. Krátká životnost surovinově náročných produktů je často výnosnější, než produkce vysoce kvalitního zboží, která je šetrná k životnímu prostředí. Ke konkurenci o účast na světových trzích se přidává konkurence států o distribuci nákladů a výnosů zelené ekonomiky. „Jak se dá očekávat, patří tyto skupiny

² Zu den Differenzen und Gemeinsamkeiten von nachhaltiger Entwicklung und Green Economy, vgl. Markus Wissen (2012): Post-neoliberale Hegemonie? Zur Rolle des Green-Economy-Konzepts in der Vielfachkrise. In: Kurswechsel 2 (i.E.).

k nejsilnějším blokátorům transformačních procesů, které díky zamýšlené změně mohou očekávat materiální ztráty nebo ztráty statutu.³ *Zelená ekonomika* prostě není výhrou pro všechny, jen pro vítěze. Bývalý šéf Deutsche Bank Josef Ackermann, to shrnuje následovně: „Začíná nový světový řád. Honba za vůdcovstvím již začala. Pro vítěze jsou výnosy jasné: Inovace a investice do čistých energií budou stimulovat zelený růst; budou se vytvářet pracovní místa, větší nezávislost zásobování energií a národní bezpečnosti.“⁴

Zelená ekonomika tedy nevytváří žádnou situaci win-win. Místo toho se urychlují intenzivní kapitálové těžební projekty a velké projekty v oblasti infrastruktury, drahé mimopevninské větrné elektrárny a obchodování s emisemi. I zelená ekonomika zůstává uvnitř kapitalistické racionality.⁵ Mocí disponují v první řadě ti, kteří disponují také kapitálem a mohou ho investovat. O logice neustálé orientace na nové investice, o zisku a konkurenční dynamice se nepolemizuje. Pro podniky to nadále znamená: „maximalizovat zisky“. A pro státy to znamená „maximalizovat národní hospodářský růst“. Konkrétní ekologické náklady v mnoha regionech světa, ale také sociální náklady ekologické modernizace, zůstávají proto druhořadé. Problémy se neřeší, nýbrž jen odkládají. Snad v celé v Evropě jsou auta poháněna biopalivy, a kvůli tomu se např. v Indonésii vyvlastňují drobní rolníci nebo se kácí tropické deštné lesy, aby se založily plantáže pro palmový olej; nebo když podniky na severu přemisťují svou produkci, obzvláště škodlivou pro životní prostředí, do zemí na jihu.

Zelená ekonomika tedy neznamená, že ochrana člověka a životního prostředí nahradí touhu po zisku. Místo toho zůstane ve světě zelené ekonomiky generování zisku nutnou podmínkou všech ekonomik a ochrana životního prostředí jí zůstane podřízena. Také státní regulace zde má jen omezené možnosti (viz 6. kapitola Ochrana prostředí a udržitelnost vyžadují silný stát) V souladu s tím nejsou vyhlídky zelené ekonomiky v zásadě jiné než ty „udržitelného rozvoje“. Jinak by tomu bylo teprve tehdy, kdyby se nadále nestavělo na modernizaci kapitalismu, nýbrž na zásadní transformaci k solidárnímu produkčnímu a životnímu stylu, ve kterém by člověk a příroda nadále nefigurovali jen jako co nejlevnější zdroje.

3 WBGU (Wissenschaftlicher Beirat der Bundesregierung Globale Umweltveränderungen)/ Vědecká rada spolkové vlády pro globální změnu 2011: Welt im Wandel. Gesellschaftsvertrag für eine Große Transformation. S. 201

4 Ackermann, Josef (dříve předseda výboru Deutsche Bank AG) im Dezember 2010, zit. in: Jaeger, Carlos C. Et al. (2011): A New Growth Path for Europe. Generating Prosperity and Jobs in the Low-Carbon Economy. Synthesis Report. European Climate Forum e.V., Potsdam.

5 Wichterich, Christa (2011): Kapitalismus mit Wärmedämmung. Feministische Kritik und Gegenentwürfe zur Green Economy. In: Informationen für die Frau 5: S. 5-7; Brunnengräber, Achim/Haas, Tobias (2011): Green economy - green new deal - green growth. Occupy Rio plus 20. W&EHintergrund November. www.weltwirtschaft-und-entwicklung.org/wearchiv/042ae69e6d0b04602/042ae69fa30de0101.php (Zugriff: Februar 2012).

„Krise je šance pro zelenou ekonomiku“

V mnoha politických projevech slyšíme, že krize by mohla být využita pro základní přestavbu hospodářství. Komise EU formulovala v roce 2010 plán pro udržitelný rozvoj s cílem vytvořit ekonomiku, která neplýtvá zdroji, je ekologická a konkurenceschopná.⁶ Krize se jednak pokládá za šanci pro *zelenou ekonomiku* a *zelená ekonomika* současně platí jako prostředek proti slabinám hospodářského růstu. Ve skutečnosti nyní obzvláště silně roste solární energetika, biomasa, větrná energie a recyklační průmysl. „Technika šetrná k životnímu prostředí se ukazuje i ve fázi celkového hospodářského ochlazení jako velmi robustní. V případě Německa toto dokládají obchodní vyhlídky podniků v tomto průmyslovém odvětví, neboť více než 80 procent všech dotázaných podniků očekává do budoucna stejné nebo výhodnější obchodní vyhlídky.“⁷

Je to pravda?

V rozporu s očekáváním se ukazuje, že krize je pro zelenou ekonomiku spíše špatným prostředím. V průběhu globální finanční krize se mnoho států silně zadlužilo. Některé proto trpí skutečnou dluhovou krizí. Proti této krizi se bojuje – v první řadě pokusem podpořit hospodářský růst všemi prostředky. To znamená zprostit podniky nákladů. Přitom se politika nespolehá na *zázračný nástroj zelené ekonomiky*. S ohledem na náklady krize se děsí dalších výdajů způsobených ekologickou přestavbou nebo přísnějšími požadavky na životní prostředí. Již roku 2009 předložili ekonomové Nicolas Stern a Ottmar Edenhofer návrh, jak by mohly státy G20 zahájit „Global Green Recovery“ (globální zelené ozdravení, pozn. překladu). Návrhy se nerealizovaly. Místo toho následovalo mnoho států německý vzor a zavedly šrotovné, aby tak stimulovaly odbyt automobilového průmyslu – s odpovídajícími dopady na životní prostředí. Následkem této antikrizové politiky bylo, že v roce 2010 bylo uvolněno tolik emisí, jako nikdy předtím. „Poprvé od přelomu století rostly emise zemí G20 silněji než rozvoj hospodářství... Perspektivy do budoucna nyní vzhledem k mnohačetným krizím vypadají pochmurně“⁸

6 EU Commission (2010): Europe 2020 – A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth, COM(2010)2020.

7 Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit (Hrsg., 2009): GreenTech made in Germany 2.0 – Umwelttechnologie-Atlas für Deutschland München, 16, http://www.bmu.de/wirtschaft_und_umwelt/downloads/doc/43943.php.

8 Brunnengraber, Achim/Haas, Tobias (2012): Rio + 20: Die grüne Beliebtheit. In: Blätter für deutsche und internationale Politik 2/2012.

I kdyby výrobní kvůli překonání krize zcela vsadily na „zelenou“, je sporné, zda by z toho životní prostředí mohlo mít prospěch. Neboť *zelená ekonomika* neukončí nátlak na růst. A co znamená nekonečný růst, objasňuje následující příklad: V Německu nyní připadá na 1000 obyvatel asi 700 vozidel. Když se celosvětově automobilismus zobecní na úroveň Spolkové republiky, pak to neznamená jen masivní – a výnosnou – výstavbu dopravní infrastruktury, ale i nárůst dnešní jedné miliardy aut na zhruba pět miliard. To společně s masivním použitím elektromotorů přinese i enormní nárůst využití zdrojů a energie. Navzdory novým investičním a vývojovým cestám imanentní logika konkurenceschopnosti mezi výrobkami stále pokračuje a současná krize solárního průmyslu v Německu ani zde nepřispívá k ničemu dobrému.

Zelená ekonomika je příslib na zelenou modernizaci kapitalismu, aniž by byla změněna kapitalistická logika jakožto soutěž a konkurenceschopnost nebo mocenské vztahy, které doteď byly přízpusobovány ve prospěch podniků.⁹ Neudržitelný kapitalistický způsob života by sice „zezelenal“, ale nebyl by přebudován v solidární způsob života. Všem společenským skupinám se sugeruje: „Pokácej les, ale jen ať nelétají třísky.“

---

⁹ Wichterich, Christa: Kapitalismus mit Wärmedämmung. Feministische Kritik und Gegenentwürfe zur Green Economy. In: Informationen für die frau, Oktober 2011.

„Zelená ekonomika smíří ekonomii a ekologii“

3

Bez ohledu na aktuální krizi zastánci tvrdí, že *zelená ekonomika* spolu smíří ekologii s ekonomikou. „Ochrana životního prostředí a hospodářský růst nestojí v protikladu, nýbrž se podmiňují.“¹⁰ Prominentní vědec Erich Ulrich von Weizsäcker argumentuje tím, že vlna nových, fascinujících technologických inovací by se mohla stát velkou nadějí na nový rozmach.¹¹ Strategie proti přibývajícimu poškozování životního prostředí spočívá v tom, že se rozpozná ekonomická hodnota přírody a ocení se. Příroda, jak se předpokládá, pak bude chráněna, pokud bude zahrnuta jako přírodní kapitál do hospodářské kalkule. „Ceny by měly mluvit ekologickou pravdu.“ – tato věta se jeví jako zcela upřímná.

Ze strany zastánců je *zelená ekonomika* považována za motor konjunktury: Spojené národy předpovídají pro období let 2010 až 2050 v případě „zeleného scénáře investic“ větší míru růstu než pro scénář „business as usual“ „Hospodaření jako doposud“ by znamenalo, že se bude pokračovat po cestě neudržitelného rozvoje. Pokud bude Německo realizovat *zelenou ekonomiku*, předpovídá se mu míra růstu o 2,4 procent, pokud by přestavba neuspěla, o 1,8 procent. Tomu odpovídají čísla pro nezaměstnanost: 5,6 procent v prvním případě a 8,5 procent ve druhém případě.¹² Před několika málo lety se odhadovalo, že ekologicky šetrné technologie v Německu dosáhnou až 8 procent HDP a že se tento podíl do roku 2014 zvýší na 14 procent.¹³

10 Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit (Hrsg.,2009), GreenTech made in Germany 2.0 – Umwelttechnologie-Atlas für Deutschland, München, S. 10.

11 Weizsäcker, Ernst Ulrich von/Hargroves, Karlson/Smith, Michael (2010): Faktor Fünf: Die Formel für nachhaltiges Wachstum, S. 25, München.

12 Jänicke, Martin (2011): «Green Growth». Vom Wachstum der Öko-Industrie zum nachhaltigen Wirtschaften. Forschungszentrum für Umweltpolitik, Berlin.

13 Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit (Hrsg., 2009): GreenTech made in Germany 2.0 – Umwelttechnologie-Atlas für Deutschland, München, S. 2.

Tabulka 1: **Objemy světového trhu environmentálních technologií 2007 (v miliardách eur)**

Energetická efektivita	538
Udržitelné hospodářství s vodou	361
Udržitelná mobilita	200
Energie šetrné k životnímu prostředí	155
Surovinová a materiálová efektivita	94
Hospodářská oběhovou	35

Zdroj: Spolkové ministerstvo pro životní prostředí, ochranu přírody a jadernou bezpečnost (Hrsg.): GreenTech made in Germany 2.0 – Umwelttechnologie-Atlas für Deutschland (München: Verlag Franz Vahlen, 2009)

„Zejména trhy pro fotovoltaiku, heliotermální energie, větrnou energii a bioplyn vzrostou do roku 2020 zhruba o 20% za rok: Pokud bylo v roce 2007 instalováno jen 31 miliónů m² slunečních kolektorů k získávání tepla, bude jich v roce 2020 až 340 miliónů m². Objem trhu pro výrobce kolektorů nyní roste ročně o čtvrtinu.“¹⁴

Tabulka 2: **Projekce na světových trzích v jadrových sektorech¹⁵**

Objemy světového trhu (ročně)	2007	2020	růst do roku 2020 p.a
Heliotermální energie [mil. m ²] 2.	31	337	+20%
Fotovoltaika [GWp] 1. 2	3	65	+27%
Větrná energie [GW] 1.	20	137	+16%
Palivové články [Mrd. Euro]	1	52	+39%

1. Nově instalovaná kapacita, 2. Gigawatt-Peak – výkon při testovacích podmínkách

Zdroj: Spolkové ministerstvo pro životní prostředí, ochranu přírody a jadernou bezpečnost (Hrsg.): GreenTech made in Germany 2.0 – Umwelttechnologie-Atlas für Deutschland (München: Verlag Franz Vahlen, 2009)

Je to pravda?

Význam německých a globálních trhů pro zboží a služby, které jsou šetrné ke klimatu a životnímu prostředí, je nesporný a bude nadále narůstat. Předně jsou však takové exaktní prognózy růstu velmi nejisté. I v běžných časech – tedy bez hospodářské krize, bez kolísavého bankovního sektoru a bez zásadní přestavby hospodářství –

¹⁴ Ebenda, S. 62f.

¹⁵ Ebenda, S. 63.

ztroskotávají ekonomové často na předpovědi, jaký bude hospodářský růst v nadcházejících šesti letech. Rok před velkou krizí se na rok 2008 ještě předpovídal nárůst ve výši 2,4 procenta, příp. 2,2 procenta; dvakrát vyšší než ten ve skutečnosti dosažený – 1,1 procento. Ještě markantnější jsou chybné prognózy z jara a podzimu 2008 – to se ještě pro rok 2009 předpovídal nárůst v hodnotě 1,4 procenta, příp. 0,7 procenta; ve skutečnosti to poté bylo minus 5,1 procent. S prognózami v horizontu několika desetiletí je proto nutno nakládat opatrně. Vyjadřují spíše tendence a nálady. To působivě zažíváme v aktuální hospodářské a finanční krizi. Kapitalistickou ekonomiku je možno plánovat jen omezeně.

Za druhé vyžaduje formulace „smíření ekonomiky s ekologií“ vysvětlení. Vychází totiž z rozporu mezi ekonomikou a ekologií, který v harmonickém světě zelené ekonomiky již nemá nadále platit. Všechny obtíže, které mají státy při ekologické přestavbě, dokládají, že tento rozpor nadále trvá. Pokud se špinavé a levné uhlí stává jako zdroj energie stále důležitější, pokud podniky přesouvají svou produkci, škodlivou pro životní prostředí, do jiných zemí, pokud jsou k produkci biopaliv („biosprit“) káceny deštné pralesy, pokud vlády odmítají obchodování s emisemi s odkazem na náklady domácích podniků, ukazuje se následující: Hospodářský růst, vysoké zisky podniků a současně čistá příroda zůstanou i pod zelenou rouškou zpravidla protikladem.

Za třetí nelze předpokládat, že „zelené“ zboží je automaticky vyráběno „čistě“. Příkladem jsou elektrické automobily. K jejich produkci je zapotřebí různých kovů – tak zvaných „vzácných kovů“. Těžba těchto vzácných kovů (které vůbec tak vzácné nejsou), momentálně především v Číně, se však děje za ekologicky a sociálně katastrofálních podmínek, jako je přesídlování, časté ničení rozsáhlých přírodních ploch, jedovaté emise a zaměstnávání levných přistěhovalců.

Za čtvrté *zelená ekonomika* má pozitivní vztah k hospodářskému růstu. Co to v důsledku znamená? Hospodářský růst znamená nárůst v penězích měřené produkce zboží a služeb. Přitom za imperativem růstu mizí podmínky, jak je tvořen. Neboť veškeré zboží je produkováno lidmi, kteří se pomocí svých výtěžků mohou více či méně komplexně reprodukovat, tzn. platit nájem, kupovat si potraviny, být na základě příjmů mobilní a dále. Kdo, za jakých podmínek vytváří produkty, hraje, pokud vůbec, jen vedlejší roli. Hlavní věcí je, že se vytvoří a prodá více zboží a služeb, aby se dosáhlo zisku. Ze sociálních a ekologických, ale také z ekonomických důvodů, by se však měly naše společnosti přizpůsobit nižší míře růstu.¹⁶ Navíc, tlak na růst a s tím spojené zájmy musí být zrušeny.

¹⁶ Reuter, Norbert (2007): Wachstumseuphorie und Verteilungsrealität. Wirtschaftspolitische Leitbilder zwischen Gestern und Morgen, Marburg; ausführlicher mit umfassenderen theoretischen Erklärungsansätzen in: Norbert Reuter (2000): Ökonomik der «Langen Frist». Zur Evolution der Wachstumsgrundlagen in Industriegesellschaften, Marburg.

Za páté. Do té doby, než toto nastane, nestačí abstraktně „sázet na zelený růst“. Rozhodující otázkou navíc je, za jakých podmínek se tento zelený růst děje? Pod kontrolou energetických koncernů, které mají spíš zájem na velkých projektech jako Offshore-Windparks (mimopevninské větrné elektrárny, pozn. překladatele) a monopolistických energetických sítích? Nebo formou decentralizované výroby energie pod demokratickou kontrolou? Kdo rozhodne, co je možné recyklovat a jak - a proč nestojí na prvním místě předcházení vzniku odpadu? Kdo tedy kontroluje *zelenou ekonomiku*, čím zájmům slouží? Co je to za tlaky vnikající do ekonomiky?¹⁷

Za šesté. Požadavek, aby „ceny mluvily ekologickou pravdu“ ponechává stranou to, že mnoho důležitých funkcí přírody zdaleka nemůže být vyjádřeno v cenách. A je to tak také lepší. Pokud totiž ničení přírody dostane cenu, pak k němu nedojde jen poté, když její ochrana bude levnější. Společné statky by neměly být podřízeny logice hodnoty a ceny, nýbrž chráněny a udržitelně užívány – ne na základě provozně-ekonomické kalkulace, ale přiměřeně ekologicko-sociálním kritériím.¹⁸ Návrhy pro *zelenou ekonomiku* v sobě nesou riziko, že prohloubí kapitalistické ohodnocování přírody. To se v současné době zřetelně ukazuje v oblasti klimatické politiky na novém kouzelném nástroji REDD pro cashflow, když se snižují emise z odlesňování a ničivého využívání lesů (REDD – Reducing Emissions from Deforestation and Degradation) nebo na mezinárodním výzkumném projektu „The Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB), který usiluje ekonomizaci biologické rozmanitosti.

---

17 Binswanger, Hans Christoph (2011): Die Wachstumsspirale in der Krise – Ansätze zu einer nachhaltigen Entwicklung. In: Held, Martin et al. (Hrsg.): Institutionen ökologischer Nachhaltigkeit. Marburg, 183–200.

18 Helfrich, Silke/Heinrich-Böll-Stiftung (Hrsg. 2009): Wem gehört die Welt? Zur Wiederentdeckung der Gemeingüter. München; Ostrom, Elinor (2011): Was mehr wird, wenn wir teilen. Vom gesellschaftlichen Wert der Gemeingüter. München.

„Zelená ekonomika vytvoří dobrá pracovní místa“

4

Obrat směrem k *zelené ekonomice* má s sebou přinést vznik nových pracovních míst. Zvýšení celoevropského cíle pro redukci oxidu uhličitého z 20 na 30 procent by mohlo vytvořit šest miliónů pracovních míst v Evropě navíc.¹⁹ Zpočátku by sice mohlo dojít ke ztrátám zaměstnání v neudržitelných sektorech, avšak ty by byly vyrovnány minimálně od roku 2030.²⁰ Nová pracovní by měla být navíc obzvlášť atraktivně a dobře placena, neboť: „Nízkoemisní hospodářská odvětví ...zaměstnávají raději kvalifikované pracovníky.“²¹

Co to znamená?

Ve skutečnosti je již mnoho lidí v „zelených sektorech“ zaměstnáno. Zatímco v Německu v roce 2009 pracovalo v běžném energetickém sektoru přes 230 000 lidí, v oblasti obnovitelných energií to bylo v roce 2010 asi 366 000 lidí.²² Toto číslo se rychle zvyšuje. Ekologické technologie vytvářejí v Německu pracovní místa. „V současnosti se tak živí více než 1,8 milionu zaměstnaných – více než kdy předtím. To vyplývá z první „zprávy o ekologické ekonomice“ spolkového ministerstva životního prostředí. Podle ní přísluší každé dvacáté pracovní místo v Německu zboží a službám týkajících se životního prostředí.“²³ Počet zaměstnanců v této oblasti vzrostl mezi lety 2005 a 2007 průměrně o 14 procent. Také v budoucnu by měla být dosahována míra okolo 10 a více procent. Co však takové prognózy konkrétně znamenají?

Za prvé neplatí rovnice „zelená pracovní místa = dobrá pracovní místa“. Ve vzrůstajících se eko-odvětvích jsou pracovní podmínky často špatné a odborová organizovanost nízká. Mnoho středně velkých podniků často nemá smlouvu o mzdových sazbách: U výrobců bioplynu uplatňuje jen 14 procent podniků smlouvu o mzdové

19 Jaeger, Carlos C. et al. (2011): A New Growth Path for Europe. Generating Prosperity and Jobs in the Low-Carbon Economy Synthesis Report. European Climate Forum e.V., Potsdam.

20 UNEP (United Nations Environment Programme). (2011): Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. S. 505, auch S. 533

21 ILO (International Labour Organization) (2011): Towards a Greener Economy: the Social Dimensions. S. 5

22 Von Forschung und Entwicklung über Exploration, Förderung und Verarbeitung bis hin zur Versorgung und Vermarktung von Energie; <http://www.thema-energie.de/energie-im-ueberblick/daten-fakten/marktzahlen/beschaefigung-im-energiesektor.html> (Februar 2012)

23 Öko-Industrie: Umweltschutz schafft Jobs wie nie, Süddeutsche Zeitung, 16.01.2009

sazbě, v solárním odvětví je to 15 procent, v oblasti větrné energie naproti tomu již 53 procent.²⁴ Rozšířené jsou podprůměrné platy. IG-Metall pro oblast větrné energie konstatuje: „Pracovní podmínky zaměstnanců nevykazují z pohledu dotazovaných provozních rad nijak nadprůměrnou atraktivitu a v mnoha aspektech je možné je vylepšit. Vysoké požadavky na výkon, omezené příjmové perspektivy, nutná ale často chybějící možnost dalšího vzdělávání a nárůst pomocné pracovní síly určují pracovní den.“²⁵ Například při výrobě rotorových čepelí přijdou pracovníci do kontaktu s vysoce jedovatými látkami, jako je epoxidová pryskyřice.

Za druhé ne všichni zaměstnanci profitují z přechodu na zelené technologie. Je zde tendence provádět přestavbu na úkor málo kvalifikovaných a starších zaměstnanců. Pro aktuálně zaměstnané v automobilovém průmyslu nebo v určitých oblastech chemického a energetického hospodářství neznamená strukturální přeměna na „zelené technologie“ nebo obnovitelné energie, že přestavba automobilového sektoru na E-auta (elektromobily) se bude nacházet ve stejné výrobně, tj. bez ztrát pracovních míst nebo bez přesouvání produkce do jiných zemí.²⁶ Bez odpovídajících doprovodných opatření nebude přestavba spravedlivá. Je jasné, že rozhodující je to, kdo nastavuje podmínky přestavby.

Za třetí, v příslibu zelených pracovních míst není tematizováno, kdo vlatně rozhoduje o investicích a s tím spojené práci – jedná se totiž o stranu kapitálu a vedení podniků. Zaměstnanci jsou v časech krize, která v současné době postihla např. solární odvětví,²⁷ vydány na milost vedením podniků. Zde se zelená ekonomika neliší od tradičního hospodářství.

A konečně za čtvrté, příslib zelených pracovních míst přehlízí, že na cestě k solidární a udržitelné společnosti musí růst nejen určitá odvětví a s tím i odpovídající zaměstnanost. Kromě toho musí být společenská práce – výdělečná činnost stejně jako nevýdělečná činnost – organizována zcela odlišně. Aktuálně lze pozorovat trend hůře placených pracovních smluv bez úhrad sociálního pojištění, trend flexibilizace pracovní doby a náhrady pevného platu variabilními složkami mzdy. Toto slouží ke stlačení mzdových nákladů podniků a ke zvyšování zisku. Flexibilita a prekarizace zároveň lidem znesnadňuje zabývat se plány do budoucna. Lidé

24 IG Metall Vorstand (2007): Windkraft-Industrie 2007 Aktuelle Branchentrends. Frankfurt am Main. Nicht besser sieht es im Einzelhandel aus: «Ich kenne keine Biokette, die nach Tarif bezahlt. Oder die einen Betriebsrat hat.» Janet Dumann, Verdi, zit. nach Tip 5/2012

25 Tamtéž

26 Candeias, Mario: Konversion – Einstieg in eine öko-sozialistische Reproduktionsökonomie, in: Mario Candeias et al. (Hrsg., 2011): Globale Ökonomie des Autos, Hamburg, S. 260

27 «Die deutsche Solarbranche sieht nach ihrem Horrorjahr 2011 kein Ende der Talfahrt. Der internationale Preiskampf und die Förderkürzungen in Deutschland blieben die Hauptprobleme der Branche. [ ] Für deutsche Unternehmen ohne ausreichende Kapitalausstattung wird es schwer.» <http://www.handelsblatt.com/unternehmen/industrie/solarworld-mit-verlust-gotterdaemmerung-in-dersolarbranche/6359602.html> (März 2012)

musejí být sociálně zajištěni a jejich činnosti by měly mít smysl. K dosažení tohoto cíle musí být podrobeny kritice i vládnoucí vztahy, které podmiňují společenskou dělbu práce.

Přítom jsou důležité vztahy mezi pohlavími a mezi třídami, etnické linie stejně jako postavení zemí ve světové ekonomice. Společensky nutné a žádoucí práce – výdělečná činnost a další formy práce – by měly být solidárně a demokraticky organizovány a vykonávány.²⁸

---

28 Biesecker, Adelheid/Baier, Andrea (2011): Gutes Leben braucht andere Arbeit. In: Politische Ökologie 125, S. 54–63.

5 „Větší efektivita vede k většímu růstu s menší spotřebou zdrojů“

Podmínkou a důsledkem *zelené ekonomiky*, jak argumentují její přímluvci, je silný nárůst efektivity využívání zdrojů. Vylepšenými technologiemi a organizací produkce má dojít k „revoluci efektivity“: Na každé euro HDP by muselo být spotřebováno stále méně surovin a produkováno stále méně škodlivin. „Vyvázání hospodářského růstu příp. zvyšování blahobytu ze spotřeby zdrojů stejně jako nadužívání ekosystému a pokles vyjadřují kouzelnou formuli: „Omsdesátiprocentní nárůst produktivity zdrojů je nejen představitelný, nýbrž také možný.“²⁹ Neomezený růst by se tak měl stát přece jen uskutečnitelným.

Je to pravda?

Vyvázání z hospodářského růstu a spotřeby zdrojů – to zní dobře. Jak ukazuje příklad Německa, není toto vyvázání izovolovaným procesem, nenastává samo o sobě. Na jednotku hrubého domácího produktu je zde zapotřebí stále méně zdrojů. Také emise oxidu uhličitého mezi lety 1992 a 2008 silně poklesly. Důvodem pro to nebyla toliko vzrůstající efektivita zdrojů, ale deindustrializace východního Německa po roce 1990 stejně jako přesouvání intenzivní energetické produkce do ciziny.

To, že zvyšování efektivity také automaticky nezachrání klima, má více příčin:

Za prvé, vyšší produktivita zdrojů byla propagována argumentem, že uživatelům ušetří náklady na nové technologické postupy, např. na suroviny. Předpokládá se, „že země, které zvyšují produktivitu omezených zdrojů, získají významné konkurenční výhody oproti těm, které tyto nedostatky ignorují.“³⁰ Vyšší efektivita by teda měla zvýšit zisky. V některých případech tomu tak již může být. Často však ne. Vlivem okolností jsou „špinavé“ výrobní postupy pro podniky výnosnější. Pokud by ochrana životního prostředí skrze zvyšování efektivity byla v bezprostředním zájmu podniků, proč by ji pak politika musela tak horlivě propagovat? V *zelené ekonomice* zůstává ochrana životního prostředí prostřednictvím zvyšování produk-

29 von Weizsäcker, Ernst Ulrich/Hargroves, Karlson/Smith, Michael (2010): Faktor Fünf: Die Formel für nachhaltiges Wachstum, S. 235. München

30 Ebenda, S. 33

tivity zdrojů spjata se zájmem podniků na zisku. Nevyplatí-li se, tak se nerealizuje, ochrana životního prostředí proto vždy zůstává za tím, co by bylo technicky možné a z ekologického hlediska nutné.

Za druhé se tím propaguje, že vyšší efektivita vytváří obrovské zisky těm podnikům, které prodávají technologické postupy ke zvyšování efektivity. V celosvětovém závodě v produkci energeticky úsporné techniky se v čele nacházejí především německé firmy: Spolkové ministerstvo pro životní prostředí, ochranu přírody a jadernou bezpečnost konstatuje: „Německé firmy patří především v tepelné a klimatizační technice a energeticky efektivním bílém zboží (tj. elektropřístroje; poznámka vydavatele) k nejdůležitějším producentům celosvětově; jejich podíl na světovém trhu se pohybuje okolo 10 procent, eventuelně 15 procent.“³¹ Také „růst vedoucích trhů surovinové a materiálové efektivity je poháněn především prostřednictvím narůstajícího významu biotechnologií... Podíl německých podniků na světovém trhu je v oblasti biodieselu s více než 40 procenty již dnes obzvláště vysoká.“³² To zní působivě. Jenže i zde platí ta samá námitka, že dokud bude ochrana přírody pouze strategií pro maximalizaci zisku, zůstane podřízena rozmarům trhů a kalkulacím podniků.

Za třetí se naděje na efektivitu dostávají také ještě na jiném místě do konfliktu s kapitalistickým tlakem na růst. „Jednoduše je blud, že by tendence kapitalismu k efektivitě stabilizovala klima nebo nás ochránila od nedostatku zdrojů.“, míní britský ekonom životního prostředí Tim Jackson.³³ A to se produkce v průběhu dějin stávala opravdu stále efektivnější. Současně však byl hospodářský růst stále silnější, takže nakonec celková spotřeba zdrojů a zatěžování životního prostředí narostly. Tento takzvaný Rebound-effect zpravidla vede k tomu, že nově získaná efektivita je poté „požírána“ zvýšenou spotřebou. Tak jsou auta vyrobená za nižší spotřeby zdrojů levnější a z toho důvodu také častěji kupována. „Terénní vozy, příp. SUV, jsou dále na vzestupu (+20,6 %). Každá desátá registrace nového auta spadá v současnosti do této oblasti... Vyšší střední třída narostla o 12,2 %. Všechny ostatní segmenty osobních aut měly klesající tendenci“³⁴

Zvyšování efektivity je zajisté nutné. To je však jen částečné vítězství. Zůstaňme u příkladu auta. Pro skutečnou ochranu životního prostředí by byla zapotřebí dalekosáhlá společensko-politická rozhodnutí. Například zásadní přestavba dopravního systému. Místo toho na celém světě vidíme výstavbu silniční infrastruktury pro individuální dopravu a dopravu zboží a v mnoha zemích dokonce demontáž kolejí.

31 Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit (Hrsg., 2009): GreenTech made in Germany 2.0 – Umwelttechnologie-Atlas für Deutschland, München, S. 3.

32 Tamtéž, s. 4.

33 Zit. nach Berliner Zeitung 7.4.2011.

34 <http://www.kba.de> (Feb 2011).

To je doprovázeno přibývajícím dopravním intenzitou. V roce 2010 bylo celosvětově vyrobeno po krizi zapříčiněném poklesu 58 miliónů osobních aut; v roce 2000 to ještě bylo 41 miliónů.³⁵ Prognózy vycházejí z toho, že globální automobilový stav se od dnešního dne do roku 2030 dost možná navýší na 1,6 miliard. To je pro životní prostředí katastrofální – a lukrativní pro německé průmyslové výroby. Neboť v Německu je „konstrukce automobilů nejdůležitější nebo (současně se strojírenstvím) druhým nejdůležitějším německým průmyslovým odvětvím v oblasti fixního kapitálu, exportu a importu, u přímých investic, vytváření hodnoty, výzkumu a vývoji stejně jako v zaměstnávání.“³⁶

Vyvstává tedy otázka, jak dosáhnout zisků z efektivity, které nepovedou jen k *relativnímu* vyvázání rozvoje blahobytu a spotřeby zdrojů, nýbrž k *absolutní* redukci spotřeby zdrojů. K tomu patrně nedostačují tradiční politické nástroje, které tlak na růst nebrzdí. Právě kýžené působení zelených stran na „vyvázání“ jsou „spíše jen zbožná přání, než realistické odhady stavu“, říká Tim Jackson.³⁷ Vedle kritické analýzy perspektiv pro efektivitu by navíc měly být rozvíjeny kapacity pro soběstačnost.³⁸

---

35 OICA – International Organization of Motor Vehicle Manufacturers (2011) Production Statistics 2010. <http://oica.net/category/production-statistics/> (Zugriff: Februar 2012)

36 Kaufmann, Stephan: Globale Ökonomie des Autos, in: Mario Candeias et al. (Hrsg., 2011): Globale Ökonomie des Autos, Hamburg, S. 20

37 http://ec.europa.eu/environment/etap/inaction/interviews/725_de.html

38 Winterfeld, Uta von (2011): Vom Recht auf Suffizienz. In: Rätz, Werner et al. (Hrsg.): Ausgewachsen! Ökologische Gerechtigkeit. Soziale Rechte. Gutes Leben. Hamburg, S. 57–65.

„Ochrana prostředí a udržitelnost vyžadují silný stát“

Na jedné straně je podle proklamovaného „smíření ekonomiky a ekologie“ ochrana životního prostředí ve vlastním zájmu podniků. Zároveň si však již mnozí uvědomují, že podnikatelský propočít stále vychází v neprospěch přírody. Nebo že na podnikatelskou kalkulaci samotnou není spolehnutí. Paradigma hospodářského růstu není zpochybňováno a zůstává základem hospodářské politiky *zelené ekonomiky*. Aby se však oslabily ekologické důsledky růstu, měl by stát nastavit přísná pravidla. Navíc by měl převzít přírodu pod svou vlastnickou ochranu nebo zajistit, aby podniky mohly plánovat a kalkulovat. Neboť jak tvrdí jeden z argumentů: pouze tehdy, když pravidla platí pro všechny podniky, nevzniknou těm, které vyrábějí ekologicky, žádné nevýhody. Na druhé straně se tím podniky stanou technologicky vyspělejšími a vylepší svou konkurenceschopnost. Předně se vyhláší: „Zdůrazňujeme, že trh nemůže přivést cílený přechod k efektivnímu využívání zdrojů a udržitelnému hospodářství a společnosti, že je tedy zapotřebí intenzivnějšího zapojení státu.“³⁹

V mnoha oblastech je nyní jednotlivý národní považován za nedostatečný pro efektivní politiku životního prostředí a politiku ochrany zdrojů. Zjišťuje se, že globální společné majetky – především stabilní klima – jsou nadužívány proto, že je mnoho těch, kteří je využívají načerno. Některé státy by získávaly výhody z užívání společných majetků, aniž by za jejich zajištění musely platit. Mnoho problémů by tak bylo globálních a musely by být také adekvátně globálně ošetřeny, tedy mezinárodní spoluprací. Posílené mezinárodní dohody by byly důležité, aby se stanovila závazná pravidla.

Je to pravda?

Stanovování pravidel ze strany státu (i finanční zdroje) je skutečně důležité proto, aby se podnikům a zaměstnancům, výzkumným institucím, spolkům a veřejnosti vytvořily podmínky, ve kterých se mohou orientovat, s určitou dávkou jistoty plánovat a ve kterých mohou počítat s případnou konkrétní podporou. Mezinárodní

³⁹ von Weizsäcker, Ernst Ulrich/Hargroves, Karlson/Smith, Michael (2010): Faktor Fünf: Die Formel für nachhaltiges Wachstum, S. 238. München.

dohody, například v oblasti klimatické politiky, zabraňují užívání zdrojů načerno, ale posilují také procesy učení; ostatní země se mohou orientovat na nejinovativnější státy v čele. Přesto se zde však vyvstávají otázky, příp. námitky.

Co se „silného státu“ týče, tak v návrzích na *zelenou ekonomiku* se často přehlíží, že stát nestanovuje svá pravidla z neutrální pozice. Na příkladě státu se ukazuje, jak jsou ve společnosti rozvrženy mocenské vztahy a jakými principy se řídí. To je jasně vidět na subvencování neudržitelných hospodářských sektorů, které jsou z pozice moci podporovány. V krizi jsme mohli pozorovat, že ekonomické stimulační programy neposilují samy o sobě „zelené“ oblasti, nýbrž spíše konzervují stávající struktury - klíčovým slovem je (v případě Německa, pozn. překladatele) „šrotovné“. Stát tu nejednal jako zastávce *zelené ekonomiky*, nýbrž ve smyslu zájmu podniků a zaměstnanců v ekonomicky silných odvětvích. V liberálních demokraciích se stranickou konkurencí je mimo to politika strukturálně krátkodobě orientována, a sice na volby. To znesnadňuje vytváření dlouhodobých konceptů.

Ani ten nejsilnější stát není k ničemu, pokud svou sílu nepoužívá ve prospěch lidí a životního prostředí a nasměřuje se pouze na konkurenceschopnost a růst. To se však děje čím dál tím častěji: V posledních desetiletích zažíváme transformaci sociálního státu na „národní konkurenceschopné státy“ (Joachim Hirsch), jejichž hlavní zájem spočívá v tom, zajistit konkurenceschopnost „vlastních“ podniků v globální konkurenci ekonomických regionů. To platí také pro regionální politiky jako například ty z Evropské unie. Ta si předsevzala, že se do roku 2020 stane nevíce konkurenceschopným regionem světa. Vzhledem k vzrůstajícímu nedostatku zdrojů a konkurenci si státy – a regionální uskupení jako EU – stále více pojišťují dostupnost zdrojů. Globální „válka o zdroje“ není v žádném případě synonymem pro šetrné zacházení s člověkem a přírodou.

Co se mezinárodních dohod týče, také zde vystupují státy jako národní „konkurenční státy“ jeden proti druhému, ke spolupráci dochází zřídka. V důsledku toho se těžko dosahuje jednoty nezbytné pro ochranu životního prostředí. Především mezinárodní klimatická politika může ztroskotat na tom, že napříč státy existuje jen málo styčných bodů. Země Jihu a obzvláště nově industrializované země trvají na tom, aby jejich emise směly narůstat, a že globální oteplování je způsobeno především průmyslovými zeměmi. Severní státy zase kritizují „špinavý průmysl Jihu“. A všichni podmiňují ochranu životního prostředí tím, že se nesmí poškozovat hospodářský růst. Důsledkem je, že místo toho, aby se na mezinárodních konferencích vypracovala společná řešení, dochází tam k boji o rozdělení nákladů a výnosů z ochrany klimatu.

Závěrem je, že stát a mezinárodní politika jsou samozřejmě důležité pro přechod k solidárnímu a udržitelnému způsobu výroby a života. Stát ale není neutrálním aktérem. Doposud chránil německý stát – přes veškeré rozumné politické kroky v drobných záležitostech – především zcela neudržitelné zájmy podniků na výnosech. Nový pojem „surovinová diplomacie“ zakrývá otevřeně imperiální ambice německé a evropské politiky. Aby byl ve sféře potřeb a nezbytností opravdovou určující instancí člověk, musely by se změnit mocenské vztahy a zaměření společnosti.

7 „Podniky jsou motorem zelené ekonomiky“

Ve světě modelů neoklasické ekonomiky a neoliberální ekonomické doktríny existují v „ekonomice“ dva aktéři: Podniky a konzumenti (příp. domácnosti). Těm stát stanovuje pravidla, například s ohledem na hospodářskou soutěž nebo environmentální a sociální standardy. V takovém světě jsou podniky vlastním motorem společenské inovace. Stejně tak je tomu v případě *zelené ekonomiky*. Pod tlakem konkurence s jinými podniky a poptávky konzumentů po určitých produktech, ale také na základě rámcových politických podmínek, jednájí více či méně udržitelně.

Je to pravda?

Bez podínek neexistuje v kapitalistickém tržním hospodářství žádná ochrana životního prostředí a žádné udržitelné využívání přírody, to je jasné. V oblastech, jako je solární a větrná energie, vznikají zcela nové podniky. Velké energetické koncerny podporují výzkum a vývoj technologií a produktů šetřících zdroji. A podniky vsutku reagují na měnící se chování konzumentů. Podniky tržního hospodářství však předně hrají zcela rozhodující roli v neudržitelném způsobu života a výroby a podle toho také zabraňují alternativám. Zejména proto, že soukromé podniky musí pod hrozbou svého zániku v kapitalistické konkurenci a s ohledem na zájmy podílníků generovat zisk. A diktát rentability jim často nedovoluje drahou, k životnímu prostředí šetrnou, produkci. Proto by se od nich nemelo příliš očekávat. British Petroleum (BP), třetí největší ropná společnost světa, se již přes deset let snaží působit dojem ekologicky uvědomělé firmy. Na firemní politice se však sotva něco změnilo. Za 45 milionů dolarů BP v roce 1999 inkorporovala fotovoltaickou firmu Solarex a nechala se oslavovat coby „největší podnik na poli solární energie“. Kampaň zelené image pro projekt stála víc než čtyřnásobek. Celkově firma nalila v letech 2005 až 2009 do svého sektoru „alternativních energií“ okolo 2,9 miliard dolarů. Tato suma ale odpovídá jen 4,2 procentům celkových investic oněch let. Za den tedy BP vyrábí jednu desetinu procenta obnovitelné energie vzhledem ke své produkci ropy a plynu.⁴⁰ Mezitím se koncern zapojil do těžby ropných písků v Kanadě, která zvláště poškozují životní prostředí, a kvůli ropné katastrofě v Mexickém zálivu nejspíš ztratil veškerou věrohodnost, co se jeho ekologických ambicí týče.

⁴⁰ <http://taz.de/152966/> (März 2012)

Neudržitelny ekonomický zájem podniků zpětně působí na společnost a formuje ji: Velké podniky a korporace nereagují jednoduše na přání konzumentů, nýbrž je aktivně utvářejí. Vývoj produktů a marketing potom opět podléhají diktátu rentability. O nových produktech se nerozhoduje v ekonomicky demokratickém procesu: zaměstnanci, ani jiné společenské skupiny se nepodílejí na rozhodování o investicích. Právě naopak. Tam, kde ještě dochází ke společenskému spolurozhodování o produkci zboží, je spolurozhodování často potlačeno aktivitou podniků. Fixace na soukromé společnosti jde také ruku v ruce s velkolepou privatizační ofenzívou. Koncern genových technologií Monsanto se například již přes 15 let snaží potlačit konkurenci farmářů, kteří mají vlastní osivo. Pro Monsanto a další giganty obchodu s osivy jsou cílovými trhy přesně ty regiony na globálním Jihu, kde zemědělci používají své vlastní osivo.⁴¹

A konečně podniky také jednoduše nereagují na státem stanovená pravidla, ale díky své ekonomické moci disponují značným politickým vlivem. Zkrátka, podniky jsou důležité pro ochranu životního prostředí a pro udržitelné využívání zdrojů. Aby se však neorientovaly pouze na zisk managementu a vlastníků nebo na zisk bank, je nutné vedle politicky stanovených pravidel zavést také přísnou společenskou kontrolu, stejně jako jsou zapotřebí ekologicky vnímaví zaměstnanci, kteří se budou podílet na podstatných rozhodnutích podniků. Je také zapotřebí uvědomělých spotřebitelů, kteří mají možnost volby, a značně otevřít veřejné debaty, ve kterých se bude mluvit o problémech, kritizovat podniky a diskutovat o alternativách – je tedy třeba „zveřejnit“ výrobu.

---

41 ETC Group. 2011. Who Will Control the Green Economy? www.etcgroup.org/en/node/5296

„Zelené peníze podporují zelenou ekonomiku“

V *zelené ekonomice* má být kapitál, jak je nám slibováno, vyveden ze „špinavých“ sektorů do těch „zelených“. Proto jsou nutné ohromné investice v oblasti energie, infrastruktury a vývoje udržitelných průmyslových produkčních kapacit a zemědělství. Peníze na to mají poskytnout banky a investiční fondy – pomocí úvěrů nebo skrze vlastní projekty. Vedle účelných investic do obnovitelných energií a sanací budov mají také nakupovat půdu pro pěstování rostlin, jako jsou olejné palmy, cukrová třtina, sója nebo kukuřice pro výrobu biopaliv, mají financovat megaprojekt Desertec – projekt na využití sluneční energie ze severní Afriky a větrné ze severozápadní Evropy (odhadovány jsou investice o objemu 400 miliard euro)⁴², vodní elektrárny, přehrady nebo vedení vysokého napětí napříč Evropou.

Je to pravda?

Skutečně se zdá, že investiční kapitál se čím dál více dostává do nových odvětví.⁴³ Tento vývoj však musí být zasazen do širšího kontextu a tím je financionalizace ekonomiky, která od 80. let narůstá. Pojem financionalizace neoznačuje pouze nárůst spekulací, ale obecněji „rostoucí význam finančních motivů, finančních trhů, finančních aktérů a institucí“⁴⁴ v ekonomice a hospodářské politice. Finanční kapitál hledající investiční příležitosti v rámci deregulace finančního sektoru významně posílil. Zavádějí se nové „finanční produkty“, (zčásti) se privatizuje důchodový systém. Zvýšené zisky mnoha podniků, rostoucí soukromé majetky a obrovské přebytky zahraničního obchodu nově industrializovaných zemí – všechny tyto prostředky si hledají rentabilní investice. K financionalizaci dochází i v oblastech zdrojů a ekologie. Kapitál se rozmnožuje v surovinových a energetických společnostech stejně jako se s ním obchoduje na derivátových burzách plodin, a to i ze strany investorů považovaných za konzervativní, jako jsou penzijní fondy, životní pojištění a nadace.⁴⁵ „V letech 2003 až 2008 například zvýšili institucionální investoři své investice do surovinových trhů ze 13 miliard eur v roce 2003 na 170-205 miliard eur v roce 2008“.⁴⁶ Také obchod s emisními povolenkami spadá do sféry investic. Světová

42 <http://www.wiwo.de/unternehmen/energie/erneuerbare-energie-desertec-holt-die-sonne-austunesien/6106178.html> (Márcz 2012)

43 Zeller, Christian (2010): Die Natur als Anlagefeld des konzentrierten Finanzkapitals. In: Falko Schmieder (Hrsg.): Zur Kritik der politischen Ökologie. Bern/Berlin. S. 103 ff.

44 Epstein, G. (Hrsg., 2005): Financialization and the World Economy, London, S. 3.

45 Schneeweiß, Antje (2011): Spekulation im Schatten. Nachhaltigkeit und Investitionen in Rohstoffe. Siegburg: Südwind.

46 EU Commission (2011): Sustainable Industry: Going for Growth & Resource Efficiency, Brussels: EU Commission, DG Enterprise and Industry, S. 3.

banka odhadovala absolutní hodnotu globálních uhlíkových trhů v roce 2011 na 142 miliard dolarů.⁴⁷

Nejen ekonomika „starých“ zdrojů, ale i *zelená ekonomika* tedy zřejmě představuje pro investiční kapitál dobrý byznys. S tím spojený nárůst finančního kapitálu bude v budoucnu stále častěji vyvolávat otázku, zda politika řídí ekonomiku, nebo jestli trhy spíš používají politiku k prosazování svých vlastních zájmů. Sílící tendence k financializaci přírody navíc vytlačují všechny alternativy na okraj: pokud kapitál poteče do nákupu pozemků pro pěstování rostlin pro „čistá“ biopaliva, pak se tomu budou drobní rolníci jen těžko bránit. Strategie *zelené ekonomiky* musejí být vedeny vědomím skutečnosti, že kapitál, který si hledá možnosti zhodnocení, disponuje ekonomickou a společenskou mocí. Ve většině případů usiluje o vyšší výnosnost a nikoli o řešení enormních ekologických, sociálních a ekonomických problémů.

---

⁴⁷ <http://web.worldbank.org>

9 „Německo může vybudovat svou pozici světového lídra v oblasti zelených technologií“

Spolkové ministerstvo životního prostředí konstatuje, že podíl německých firem podnikajících v oblasti zelených technologií činí nyní na světovém trhu mezi 6 a 30 procenty, a že tyto firmy se dokonce ještě spíše rozvíjejí. „Odhadem bylo v roce 2007 na trhu ekologicky šetrných energií a uchovávání energie dosaženo obratu zhruba 155 miliard euro, což je téměř o 40 procent více, než se ještě v roce 2006 předpokládalo. Do roku 2020 naroste trh přibližně na 615 miliard eur. Německé podniky mají vynikající předpoklady, aby z tohoto značného tržního potenciálu do roku 2020 profitovaly.“⁴⁸

Je to pravda?

Nejen pro Německo, jakožto zemi se silným průmyslem, je rozvoj zelených technologií důležitý a žádoucí. Myšlenka *zelené ekonomiky* spočívá v ozelenění principu ekonomické konkurence na světovém trhu a inovacích, a v podpoře ze strany státu. Zde je však nutné nejprve upřesnit, které věci se tu vlastně oslavují. Patří např. elektromotory do zelené ekonomiky, přestože nezpochybují princip automobilismu?

Za druhé, v dnes klíčové oblasti energetického sektoru, v oblasti solární energetiky, vidíme, že navzdory německému high-tech průmyslu stále více posiluje výroba solárních energetických modulů v Číně. Tam se totiž vyrábějí levněji. Očividně tedy nejde jen o technologie, ale také o výši mezd a dostupnost zdrojů. To, že Čína v pořadí předbíhá Německo, se považuje za porážku Německa. Ve smyslu ochrany klimatu by ovšem bylo lhostejné, ze které země solární moduly pocházejí. Německé politice tedy evidentně jde o ochranu klimatu méně než o vývozní úspěchy Německa.

Za třetí by se při chvále konkurenceschopnosti nemělo zapomínat, že konkurence nevytváří pouze inovace, ale také poražené. Mnoho společností a lidí v zemích

⁴⁸ Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit (Hrsg., 2009): GreenTechmade in Germany 2.0 – Umwelttechnologie-Atlas für Deutschland, München, S. 3.

s menším množstvím inovací je zatlačováno do pozic dodavatelů zdrojů pro zelený průmysl zemí jako Německo. Tyto země zůstávají chudé a zachovávají si polokoloniální status. Udolání ostatních národních ekonomik v konkurenci, jak to dnes vidíme v Evropě, vede ke krizím a k devalvaci produktivních struktur, k nezaměstnanosti a chudobě. Za řečmi o „technologickém primátu“ stojí snaha o globální dominanci. Ochrana životního prostředí tak vstupuje do služeb německé, příp. evropské vůdčí role – nikoli naopak.

Za čtvrté, jakkoli je rozvoj nových technologií důležitý, přesto v podmínkách konkurence na světovém trhu představují nové technologie nadále hlavní složku konkurenceschopnosti. To může zabraňovat jejich kooperativnímu sdílení. Pro ochranu životního prostředí by bylo nejlepší, kdyby všechny země disponovaly vždy aktuálně nejčistšími technologiemi. Ovšem samotné tyto technologie, jejich cena a případně monopol, podléhají globální konkurenci a je zde snaha na nich vydělat. Ekonomicky mocní hráči a jejich političtí zastupitelé zpravidla upřednostňují velké a kapitálově náročné technologie, které mohou kontrolovat. Často kvůli tomu vezmou za své šetrné a lokálně přizpůsobené technologie nebo netechnologické zaměření na soběstačnost, na kterých nemohou němečtí vývozci vydělávat.

Za páté jsou k produkci špičkových technologií nutné určité suroviny. To zostřuje geoeconomickou a geopolitickou konkurenci o zdroje, která potom může ústit v konflikty. Nejnovější dohody o surovinách mezi Německem a Kazachstánem pak dokládají, že německý technologický primát je také podpořen spoluprací s autoritářskými režimy.

10 „Moc spotřebitelů nutí firmy k ochraně životního prostředí“

V mnoha příspěvcích k *zelené ekonomice* se poukazuje na to, že ve společnosti již prý nastala hodnotová změna směrem k ekologickým produktům a ekologickému způsobu života. Odtud se pak má pokračovat dále. „Takřka se vytratila prastará kulturní představa velkého štěstí současně s malou spotřebou zboží.“⁴⁹ Také *Vědecký poradní výbor spolkové vlády Německa Globální změny životního prostředí (WBGU)* spatřuje v rozvíjejících se „postmateriálních hodnotách“⁵⁰ důležitý základ obratu k udržitelnému hospodářství. A spotřebitelé potom na základě svých rozhodnutí o nákupu mají nutit podniky k výrobě „čistých“ výrobků. Klíčovým pojmem je „suverenita konzumentů“.

Je to pravda?

Individuální jednání, zodpovědnost a s tím spojené procesy učení jsou důležité. To se týká také rozhodování o tom, co konzumovat. Potřebujeme vždycky ten nejnovější mobilní telefon? Jak často je nutné létat letadlem? Avšak:

Za prvé. Ještě než začneme oslavovat tuto moc, kterou spotřebitelé mají, je nutné mít na paměti, že v kapitalistické ekonomice rozhodují podniky o výzkumu a vývoji, o produktech a výrobních postupech. Za jakých sociálních a ekologických podmínek se takový mobilní telefon vyrobí a z jakých součástek se smontuje, podléhá rozhodnutím podniků.

Za druhé. Zboží, které je předkládáno spotřebitelům, je nadvakrát výsledkem dlouhého produkčního řetězu, ve kterém se nachází množství dodavatelských firem, a který obepíná celý svět. Nakolik udržitelně se zde produkuje, se často nedá dost dobře pojmut a často o tom neexistuje mnoho informací.⁵¹ Moc spotřebitelů je také

49 von Weizsäcker, Ernst Ulrich/Hargroves, Karlson/Smith, Michael (2010): Faktor Fünf. Die Formel für nachhaltiges Wachstum, S. 355. München.

50 WBGU (Wissenschaftlicher Beirat der Bundesregierung Globale Umweltveränderungen) (2011): Welt im Wandel. Gesellschaftsvertrag für eine Große Transformation. S. 100.

51 To platí už u nejjednodušších výrobků: „Nadále zůstává stále těžší zodpovědět otázku, do jaké míry je to nakonec opravdu ekologické. Protože jablko z Nového Zélandu, které se do berlínského „bioregálu“ dostává na kontejnerové lodi, se nemusí bezpodmínečně vyznačovat horší ekologickou bilancí než druh Jonagold z Braniborska, který se prodává také v zimě.“ Aus: TIP 5/2012 «Wie fair ist Bio wirklich?»

omezována tím, že podniky se snaží dát svým produktům „zelenou“ nálepku – která, jak dokládá řada potravinových a jiných skandálů, je často klamavá.

Za třetí, je zodpovědná spotřeba stavěna na roveň odříkání. Proč? Často jednoduše proto, že udržitelně vyráběné zboží je drahé a představuje pro spotřebitele příliš velkou zátěž. Moc spotřebitelů je tedy určována obsahem jejich peněženky. Kdo má víc peněz, může kupovat ekologicky vyráběné produkty. Chudí lidé je musejí ze svého nákupu vynechat – tedy pokud nedostanou vyšší mzdy. Avšak ani k tomuto nemá docházet, aby se tak neohrozila „konkurenceschopnost“ ekonomických regionů.

Za čtvrté, si spotřebitelé nemohou vždycky vybírat. Pokud se omezí místní železniční spojení, pak je nutné přeseďlat na automobil; pokud dojde k zhuštění pracovní náplně dne, tak zůstává méně času na přípravu jídla; pokud jsou průmyslově vyráběné a neekologicky balené potraviny levnější, mají některé části obyvatelstva podstatně méně na výběr než jiné.

Sociálně-ekonomická transformace znamená jiný způsob rozdělování, jiný způsob života a výroby a v neposlední řadě také spotřebu jiných životně důležitých výrobků jako jsou potraviny. To však vyžaduje mnohem více než spotřebitele virtuálně povyšovat na „naše zákazníky – naše pány“.

11 „Zelená ekonomika nabízí Jihu šanci na rozvoj“

Zelená ekonomika není podle environmentálního programu Spojených národů (UNEP) jen prostředkem boje proti změně klimatu a energetické nejistotě, ale ukazuje zemím globálního Jihu cestu z chudoby. Redukuje totiž emise oxidu uhličitého, podporuje efektivní využívání zdrojů a energie a omezuje ničení životního prostředí. Pokud budou investice a hospodářský růst méně záviset na faktu, že ničí přírodní statky a obětují kvalitu životního prostředí, budou moci bohaté a chudé země současně docílit udržitelnějšího rozvoje.⁵² Taková je alespoň naděje.

Je to pravda?

Samotný UNEP tuší, že tak jednoduché to není.⁵³ Za prvé, ekonomický rozmach skutečně v mnoha zemích Jihu vysvobodil miliony lidí z chudoby. Přesto se i také působivý hospodářský růst Jihu zakládá na neudržitelném způsobu života a výroby, totiž na doháněné industrializaci. Země jako Čína dosahují enormní míry růstu právě tím, že v konkurenci na světovém trhu vyrábějí za nízké mzdy a často za ekologicky negativních podmínek – to se týká i výroby solárních panelů pro *zelenou ekonomiku*.⁵⁴

Za druhé, od strukturálního přizpůsobení z 80. let mnoha africkým a latinskoamerickým zemím nezbyvá než plnit úlohu dodavatelů surovin pro Sever (tzv. extraktivismus). To se nemění ani v *zelené ekonomice*, která rovněž potřebuje zdroje – například „udržitelná“ biopaliva z kukuřice, sóji nebo palmového oleje. Extraktivismus, ke kterému dochází především v zemích globálního Jihu, umožňuje globálnímu Severu pokračovat v neudržitelném způsobu života.

Za třetí, produkce surovin pro *zelenou ekonomiku* historicky i aktuálně vede v několika regionech k vážným konfliktům – tak se například v zemích, jako je Lidoová republika Kongo, ilegálně těží mnoho surovin, např. coltan (matně černá ruda, pozn. překladu), kterých je zapotřebí na elektroniku do mobilních telefonů a laptopů, a navíc slouží k financování krvavých válek.

52 UNEP (United Nations Environment Programme). (2011) Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. S. 16

53 Tamtéž

54 Blume, Jutta/Greger,Nika/Pomrehn, Wolfgang (2011): Oben hui, unten pfui? Rohstoffe für die «grüne» Wirtschaft: Bedarfe – Probleme – Handlungsoptionen für Wirtschaft, Politik & Zivilgesellschaft, Berlin.

Za čtvrté. Z dobývání surovin profitují v daných státech především tenké střední a horní vrstvy společnosti. Místní obyvatelstvo má naproti tomu většinou z dobývání zdrojů málo, zato však musí většinou ve značné míře nést negativní ekologické důsledky. Důsledkem je, že přes všechny vymoženosti v oblasti zdraví a vzdělávání v nově industrializovaných zemích dochází podle aktuální zprávy o společenském vývoji v globálním měřítku k nárůstu nerovnosti. Rostoucí sociální nerovnost pak napomáhá neekologickému jednání.⁵⁵ Jak můžeme vidět, produkce většího množství surovin pro „zelená“ odvětví neosvobozuje automaticky globální Jih z jeho mízérie. Zástupci zemí Jihu varují, že strategie *zelené ekonomiky* nesplňují nároky vytyčené na konferenci v Riu de Janeiru v roce 1992, tedy pohlížet na otázky rozvoje jako propojení ekonomických, sociálních a ekologických perspektiv. Podle nich je zde riziko, že koncepty *zelené ekonomiky* nezohlední aspekt ekonomického přelozdělení napříč zeměmi. Kromě toho mohou severní země s odkazem na ekologické standardy ospravedlňovat obchodní bariéru vůči Jihu a současně si zde vynucovat otevírání trhů pro „čistou technologii“. A konečně bude intenzivní podpora výzkumu a rozvoje ze strany státu v zemích Severu nadále zvětšovat technologickou propast mezi Severem a Jihem.⁵⁶

Osvobodit slabší regiony a země z jejich závislosti a posílit alternativní způsoby výroby – to neposkytne *zelená ekonomika* sama od sebe. Je to možné jen cestou posilování demokratického uspořádání světového trhu a světové politiky.

---

55 UNDP 2011: HDR, S. 28

56 Khor, Martin (2011): Risks and uses of the green economy concept in the context of sustainable development, poverty and equity. Genf. Kritik von Unmüßig, Barbara (2012): Grüne Ökonomie – neue Zauberformel? Erwartungen an die Rio+20-Konferenz. In: Vereinte Nationen, Heft 1.

12 „Zelená ekonomika potírá chudobu“

V oficiálních dokumentech OSN se *zelená ekonomika* stále zmiňuje „v kontextu udržitelného rozvoje a boje s chudobou“. „Proti ničení životního prostředí a chudobě je možné postupovat současně, a to aplikací ekologických zemědělských metod“.⁵⁷ Udržitelné lesnictví a ekologické zemědělství jsou zvláště důležitá pro subsistenční zemědělství, na kterém závisí obživa 1,3 miliardy lidí.⁵⁸

Je to pravda?

Také zde vzniká značný problém. K odstranění příčin chudoby nedochází ani v *zelené ekonomice*. Nerovný přístup ke vzdělání a zdravotnickým službám, nestejně možnosti výdělků a nerovný přístup k úvěrům. Nedostává se investic do zemědělství, aby bylo možné zvýšit produktivitu, zajistit obživu zemědělců a platit jim adekvátní částky za jejich produkty. Toto všechno jsou výsledky politických a ekonomických mocenských vztahů v mnoha zemích a na mezinárodní úrovni.⁵⁹

Zkušenosti s „udržitelným rozvojem“ nejsou všude pozitivní. Nejen, že pokračují klimatické změny, vymírání druhů, odlesňování a dezertifikace. Mnoho dobře míněných kroků vedlo často v souvislosti se stávajícími mocenskými vztahy k nárůstu chudoby. Jsou dobře známy i případy, kdy byly domorodé národy vypuzeny ze své půdy (údajně kvůli jejich neudržitelnému hospodaření). Zřizují se chráněné přírodní oblasti, ve kterých se nepřipouští jakékoli zásahy do přírodních procesů, kvůli čemuž musejí v některých případech lidé tyto oblasti opustit (místo toho, aby tam například hospodařili udržitelně). Lidé jsou nuceni své regiony opouštět i proto, že si podniky chtějí zajistit přístup k přírodním zdrojům.

Ať se jedná o „zelené“ metody či nikoli, rozhodující otázkou zůstává, zda se reaguje na příčiny chudoby a nerovnosti a zda se ekonomické a politické struktury adekvátně mění. Ve světě stále ještě převládá vývoj, který vede spíše ke koncentraci moci na straně podniků působících v oblasti zemědělství a potravinářství. Vidíme, jak se s nálepkou zelené technologie zavádějí geneticky modifikovaná osiva. Dochází

⁵⁷ UNEP (United Nations Environment Programme). 2011a. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. S. 36.

⁵⁸ Ebenda

⁵⁹ Lander, Edgardo (2011): El lobo se viste con piel de cordero. América Latina en movimiento 468–469. Special isme «El cuento de la economía verde»: 1–6.

k vyvlastňování a ztrátám obchodních příležitostí. Drobní zemědělci přicházejí o půdu a klesají na úroveň nádeníků na rozlehlých plantážích, na kterých se pěstují rostliny pro výrobu biopaliv.⁶⁰

Snižování chudoby je tedy otázkou politických a ekonomických mocenských vztahů. Současně se zdá, že mocné politické a ekonomické instance neberou snižování chudoby příliš vážně. Spolková vláda sice ve své strategii pro oblast surovin uvádí, že jí jde také o spravedlivé šance na rozvoj v těžebních zemích, rozhodujícím motivem této strategie je však zajištění surovinové báze pro německé a evropské hospodářství. To dokládá nedávná spolupráce s Kazachstánem. Při nedávné státní návštěvě kancléřky Merkelové bylo uzavřeno 50 smluv v celkové hodnotě 4,5 miliardy eur. „Pro přísun surovin je Kazachstán pro Německo ideálním partnerem. Na území této středoasijské země jsou k nalezení téměř všechny důležité průmyslové kovy.“⁶¹ Boj s chudobou a lidská práva jsou na seznamu politických priorit autoritářských vlád až na konci. V prosinci 2011 byl policisty a armádou v západokazašském městě Žanaozen potlačen protest naftařů proti nevyplaceným mzdám. Zemřelo minimálně 16 lidí.⁶²

---

60 IAASTD – International Assessment of Agricultural Knowledge, Science and Technology for Development (2009):Global Report. Washington, D.C.: Island Press.

61 <http://www.heise.de/tp/artikel/34/34457/1.html> (Feb 2012)

62 <http://www.sueddeutsche.de/politik/bundesregierung-schliesst-abkommen-mit-kasachstanmerkel-hebt-den-schatz-aus-der-steppe-1.1278456> (Feb 2012)

Závěr

Nad planými sliby zelené ekonomiky: Sociálně – ekologická transformace je nutná (a možná)!

Zelená ekonomika má ustavit všeobecnou harmonii. Ekonomie a ekologie docházejí smíření, příroda je chráněna a chudoba redukována, hospodářský růst je posilován a s ním i vznik kvalitních pracovních míst. Pokračující ničení přírody stejně jako rostoucí konflikty a sociální nerovnosti však ukazují, že tak bezproblémově to nefunguje. A sice především proto, že kapitalistický tlak na růst a převládání principu zisku dělájí vznešeným cílům stále znovu čáru přes rozpočet. *Zelená ekonomika* – tak jak se podle současné praxe podporuje – nesmiřuje podniky s klimatem a nesmiřuje ty dole s těmi nahoře.

Zelená ekonomika tedy nepředstavuje žádnou win-win situaci, nýbrž s sebou přináší bezpočet rozporů; již dnes nnehledí lidi a také ona je založena na mocenských vztazích. V souvislosti s tím je třeba přesně zkoumat konkrétní formy *zelené ekonomiky*, stejně jako síly a zájmy, které tyto formy vytvářejí. Přitom se ukazuje, že v současnosti je dominantním zájmem budování kapitalistických tržních struktur a i zde jde o větší růst.

V kapitalismu se samozřejmě reaguje na problémy, jako je ničení životního prostředí. Avšak do značné míry pod kontrolou a v souladu s potřebami podniků a majetných. Proto je podstatná proměna energetické báze a vyšší efektivita výroby a výrobků sice zcela možná – pokud je zde možnost výdělku, tak investoři nebudou stát stranou -, ale je nutné pochybovat, jestli samotný tento mechanismus povede k podstatným změnám.

Abstraktní apely na ohleduplnost a šetrnost lidí přinesou jen málo. Místo toho je třeba položit zásadní otázky: Jak vypadají udržitelná města? Podle jakých kritérií se produkuje a rozdělují potraviny? Jak chceme žít?

Otázka *zelené ekonomiky* nesmí být redukována na problematiku koncentrací oxidu uhličitého, dotací na solární energii a velkých technologií. Jde o víc. Jde o to, jak se dnes utvářejí vztahy lidí a společnosti k přírodě. Dnes se to děje ještě příliš asociálním, nesolidárním a přírodu poškozujícím způsobem. Pokud má dojít k zásadní změně, musí se společenské vztahy změnit směrem k solidárnímu a opravdu udržitelnému způsobu výroby a způsobu života.⁶³

Takový způsob bude možný jen tehdy, pokud budou existovat sociálně zajištěné pracovní příležitosti, vedle toho se budou vyrábět společensky smysluplné výrobky a výtěžná činnost nebude jedinou životní náplní („Žít, abychom pracovali“) – výtěžná činnost musí zajišťovat nejen příjmy, ale musí mít i smysl. V tomto bodě pro nás může být podnětná debata o „kvalitním životě“, tak jak se aktuálně vede v Latinské Americe.⁶⁴ Je toho tedy hodně, co dělat. Jen pokud kapitalistický tlak na růst a logika zisku ztratí své dominantní postavení, otevře se volná cesta ke světu, ve kterém lidé budou utvářet své vlastní vztahy a svůj vztah k přírodě podle demokratických, solidárních a skutečně udržitelných měřítek.

---

63 Vgl. viele Ansätze in Brand, Ulrich et al. (Hrsg., 2012): ABC der Alternativen 2.0 Hamburg.

64 Fathauer, Thomas (2011): Buen vivir – Recht auf gutes Leben. Berlin: Heinrich-Böll-Stiftung. Sowie: Gudynas, Eduardo (2012): Buen Vivir – Das Gute Leben jenseits von Wachstum und Entwicklung. Analysen der Rosa-Luxemburg-Stiftung. Berlin.-

K dalšímu čtení

Texty, které propagují zelenou ekonomiku:

- BMZ (2011): Ökologisches Wirtschaften. Green Economy, BMZ Informationsbroschüre 2/2011.
- Heinrich-Böll-Stiftung 2009: Auf dem Weg zu einem Green New Deal. Die Klima- und die Wirtschaftskrise als transatlantische Herausforderungen http://www.boell.de/downloads/oekologie/green_new_deal_oeko_band3.pdf
- EU Commission (2010): Europe 2020 – A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth, COM(2010)2020. <http://www.eurunion.org/eufacts> (Feb 2011)
- EU Commission (2011): Sustainable Industry: Going for Growth & Resource Efficiency, Brussels: EU Commission, DG Enterprise and Industry.
- WBGU – Wissenschaftlicher Beirat der Bundesregierung Globale Umweltveränderungen (2011): Welt im Wandel. Gesellschaftsvertrag für eine Große Transformation. http://www.wbgu.de/fileadmin/templates/dateien/veroeffentlichungen/hauptgutachten/jg2011/wbgu_jg2011.pdf (Feb 2011)
- nef – the new economics foundation (2009): The Great Transition. A tale of how it turned out right. <http://www.neweconomics.org/publications/great-transition> (Feb 2011)
- UNEP – United Nations Environment Programme (2009): A Global Green New Deal. Policy Brief. http://www.unep.org/pdf/A_Global_Green_New_Deal_Policy_Brief.pdf (Feb 2012)
- UNEP (2011): Towards a *Green Economy*: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. http://www.unep.org/greeneconomy/Portals/88/documents/ger/ger_final_dec_2011/Green%20EconomyReport_Final_Dec2011.pdf (Feb 2012)

- OECD (2011): Towards Green Growth.
<http://www.oecd.org/dataoecd/37/34/48224539.pdf> (Feb 2012)

krásný ZELENÝ svět

O mýtech zelené ekonomiky

Vydavatel:

Ekumenická
akademie

Ekumenická akademie Praha
Sokolovská 50
186 00 Praha 8
Tel./fax: +420 272 737 077
www.ekumakad.cz

Grafická úprava:

PLANB

Vytisknuto na certifikovaném papíře
FSC (Forest Stewardship Council)
www.fsc.org

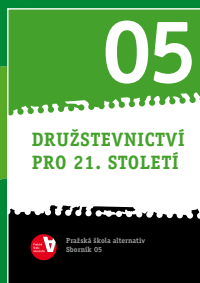
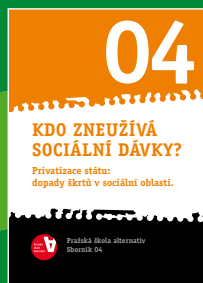
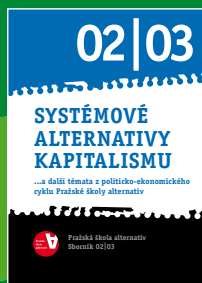
**ROSA
LUXEMBURG
STIFTUNG**

Vydání financovala Nadace Rosy Luxemburgové.
Obsah tohoto dokumentu je plně v zodpovědnosti
příjemce grantu a nelze jej v žádném případě považovat
za oficiální stanovisko Nadace Rosy Luxemburgové.

Rok vydání: 2013

ISBN 978-80-87661-09-3

Tato brožura má ukázat, že *zelená ekonomika* je sporný pojem, který se dá naplnit mnoha obsahy – podle různých zájmů. Je třeba zdůraznit, že tam, kde nejsou alternativní návrhy po ruce, se kompromis s vládou hledá příliš rychle a alternativy se spíše potlačují, než podporují. Je jisté, že pokud zelená ekonomika nenaruší struktury ekonomiky staré a bude sloužit pouze jako prorůstový program, zklame a velmi rychle ztratí svůj lesk.

Další publikace jsou k dostání na akcích Pražské školy alternativ nebo v obchodě Fair & Bio (Sokolovská 29, Praha 8). Sborníky si také můžete objednat na adrese alternativy@ekumakad.cz nebo stáhnout v PDF na www.ekumakad.cz.

ISBN: 978-8087661093

Vytisknuto na certifikovaném papíře
FSC (Forest Stewardship Council)
www.fsc.org

Vydání financovala Nadace Rosy Luxemburgové. Obsah tohoto dokumentu je plně v zodpovědnosti příjemce grantu a nelze jej v žádném případě považovat za oficiální stanovisko Nadace Rosy Luxemburgové.

